
Hvem eier forskningsresultatene?

GJESTESKRIBENT

GEIR ELLINGSRUD

Rektor ved Universitetet i Oslo

Spørsmålet om eierskap til forskningsresultater berører alle som gjennomfører en forskningsinnsats. Særlig er dette aktuelt når oppdraget er offentlig finansiert og resultatene skal anvendes og gi et kommersielt utbytte.



Det har i løpet av det siste året pågått en livlig debatt om eierskap til rettighetene. Med lovendringene i 2003 fikk universitetene eierrettigheter til kommersielle oppfinnelser som er gjort av ansatte. Dette har enkelte næringslivsaktører reagert på. De har inntil nylig vært vant med å få eksklusive eierrettigheter til universitetenes forskningsresultater. Reaksjoner på at dette ikke lenger er slik, har ikke minst kommet fra bedrifter som er opptatt av bioteknologi og medisinsk forskning.

Det er viktig å holde fast ved at forskning ved universitetet har den unike verdi at resultatene er et felles gode. Resultatene blir stadig fornyet og øker i verdi. Denne kunnskapen er grunnlaget for innovative tiltak. Kunnskapen er kilde til verdier også for eksisterende eller nytt næringsliv. Det er universitetenes ansvar at denne kunnskapen kommer til bredest mulig anvendelse. Derfor er det viktig at de tar vare på de immaterielle rettighetene (IPR) til prosjekter som er offentlig finansiert og utviklet ved disse institusjonene.

Vi trenger effektive systemer for kunnskapsoverføring til næringslivet som samtidig ivaretar universitetets frihet til å publisere. Det gjør universitetene ved å beholde IPR-rettighetene.

Dette har for lengst skjedd i de fleste land vi ønsker å sammenlikne oss med på dette området. I USA ga man universitetene eierskap og rettigheter til kommersiell utnyttelse av offentlig finansiert forskning i 1986. Dette har ikke vært noen hindring for å utvikle en betydelig kunnskapsindustri basert på forskning fra amerikanske universiteter. Suksess er avhengig av om man klarer å utvikle gode samarbeidsformer som gjensidig tjener næringslivet og universitetene.

Hvorfor er denne presiseringen gjennom en ny lov så viktig? Formålet med endringen er at forskningsprosjektene som skattebetalerne finansierer skal komme samfunnet til nytte i bred forstand. Det skjer ikke uten videre dersom bare én bedrift overtar rettighetene til et forskningsresultat helt og holdent.

Eksempel: Ny kunnskap om rensing av CO₂-gass kan anvendes i mange retninger. Innsikten kan anvendes på anestisegass under narkose. Men den kan også brukes til å rense avgasser fra kullkraft, forbedre renseanlegg i tankskip etc. Derfor vil det være urimelig – sett i et samfunnsperspektiv – om kunnskapen bare skulle bli anvendt på for eksempel anestesi og at bedriften som fikk eierrettighetene skulle blokkere for annen bruk av kunnskapen.

Universitetene har utviklet profesjonalitet i håndtering av patentering og håndtering av IPR-rettigheter. Bekymringen har vært at academia ikke har tilstrekkelig med erfaring på dette området. Slik er det ikke. Det er utviklet ekspertise som er fullt på høyde med næringslivets. Universitetene har etablert teknologioverføringskontorer som sikrer immaterielle rettigheter og som vil være forutsigbare og kyndige samarbeidspartnere. Siktemålet er å utvikle stadig nye bedrifter på grunnlag av de forskningsresultatene som blir utviklet.

Noen påstår at denne lovendringen har skjedd fordi universitetene skal tjene store summer på å beholde eierrettighetene. All erfaring, ikke minst fra USA, tilsier at dette neppe kommer til å skje. Men noen få unntak går de fleste universitetene der i beste fall «break even» på sine engasjementer. Så vi drømmer ikke om noe slikt, men vår innovasjonspolitik er del av vårt samfunnsoppdrag med formål å øke tilgjengeligheten av kunnskapen vi forvalter.

Enten man driver med medisinsk forskning eller annet, er det liten grunn til å bekymre seg over at universitetet har fått eierrettigheten til forskningsresultatet. Tvert imot vil man gjennom en godt utformet lisensavtale få ivaretatt sine interesser. Det burde ikke være tvil om fornuften i slik forvaltning av eierrettighetene når forskningen er finansiert av skattebetalerne.

Publisert: 28. august 2008. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 24. juni 2026.